

VELDGIDS

Bloemen

ONTDEKKEN EN HERKENNEN

Sigrun Künkele

DELTAS

Bloemen

Zonder bloemen zou de natuur een stuk minder rijk zijn – stel u maar eens een landschap voor zonder al die prachtige kleuren langs de kant van de weg, en in weilanden en bossen. Er zijn overal veel schatten te ontdekken die erg de moeite waard zijn. Zo zijn er bloemen met prachtige kleuren (gentiaan) en interessante bloemvormen (akelei), maar ook met geraffineerde vruchten (reuzenbalsemien). Om dit allemaal te ontdekken, is het vaak voldoende als u eens een andere kant op kijkt, u zich door de neus laat leiden en openstaat voor verrassingen. Laat u imponeren door de bloempjes van het maarts viooltje of door giganten als de reuzenberenklauw.

De soorten in dit boek

In de wereld van de bloemen is veel interessants te ontdekken en te verkennen. In dit boek kunt u kennismaken met meer dan 200 kruidige wilde bloemen en grassen, waarvan er een groot aantal hier bij ons voorkomen en wijdverbreid zijn. Andere zijn zo typisch voor bepaalde leefgebieden, zoals de zeekraal, dat ze niet mogen ontbreken.

Eerst kijkt u naar de kleur van de bloesem!

De kleur van het *pictogram* geeft de kleur van de bloesem aan. Achtereenvolgens komen de witte, gele, rode en blauwe soorten aan bod. Bij de rode soorten vindt u ook planten die roze of min of meer roodviolet bloeien, bij de blauwe soorten ook die met een lila of violette tint. Tot

Rijk bloeiend weiland met fluitenkruid, dagkoekoeksbloem en nog meer.

slot komen de wilde bloemen aan bod die groene, bruine of zeer opvallende bloesems hebben. Deze groep wordt afgesloten met enkele grassen. Omdat de overgang van rood naar blauw erg vloeiend is, en de kleurgewaarwording subjectief, is het raadzaam om in geval van twijfel ook bij de andere kleur te kijken wanneer u een plant kunt vinden.

Een bloem bloeit in meerdere kleuren

Ook dat bestaat. Zo bloeit de vaste judaspenning bijvoorbeeld violet, maar deels ook wit, maar deze plant staat vanwege de beschikbare ruimte alleen bij de blauwe groep vermeld. Bij het blauwrode parelzaad loopt de kleurschakering echter van roodviolet tot blauw. Als u een bepaalde kleur niet kunt vinden, blader dan gewoon door de twee mogelijke kleurgroepen.

Daarna kijkt u naar de symmetrie van de bloesem!

Bij de *radiaal symmetrische bloesems* beschikt de bloesem over meer dan één symmetrievlak.

De *spiegsymmetrische bloesems* hebben slechts één symmetrievlak.

Bloemhoofdjes zien eruit als een enkele grote bloem, maar bestaan in werkelijkheid uit veel kleine enkele bloempjes in een bloeiwijze. Het gaat dan vooral om vertegenwoordigers van de composieten- en schermbloemenfamilies. Zo bestaat bijvoorbeeld het 'bloempje' van het madeliefje uit veel buitenste witte straalbloemen en binnenste gele buisbloemen – het is dus geen enkelvoudige bloem.

Bij dit pictogram zijn alle planten ondergebracht waarvan de *bloemen onopvallend* zijn of groen- of bruinachtig van kleur, net zoals de grassen.

Over de bloemenportretten

De afzonderlijke bloemenportretten zijn steeds op dezelfde manier samengesteld. Eerst volgt een korte beschrijving van de belangrijkste **kenmerken** en daarna volgen de aanduidingen over de **habitat** en de vereiste grondgesteldheid. Hierna volgen interessante feiten over de bloem onder het trefwoord **wetenswaardigheden**. Belangrijke details zijn *cursief* afgedrukt. In het maandoverzicht dat u boven de Nederlandse soortnaam aantreft, is aangegeven in welke tijd van het jaar de plant bloeit.

De portretten worden afgerond met foto's, waarop de karakteristieke kenmerken van bloesem, bladeren en groeivorm te zien zijn. De foto's geven ook informatie over de groeiplaats (habitat). Bedenk echter dat de individuele exemplaren van een soort niet exact gelijk zijn, maar er afhankelijk van de omstandigheden en de ontwikkelingstoestand steeds weer iets anders kunnen uitzien.

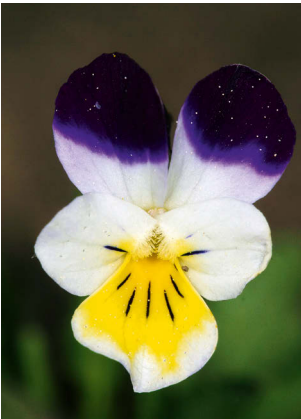
Bloemen determineren

Het determineren – dat wil zeggen: het identificeren van een plant – is het eenvoudigst wanneer de plant bloeit. De kleur en vorm van de bloem, net als het aantal kroonbladeren en de bloeiperiode, geven goede indicaties, ook wanneer dezelfde plant per regio en jaar iets eerder of later kan bloeien.

Een andere goede indicatie is de grootte van de plant. Zo bestaan er ook gelijksoortige planten, die echter duidelijk in hoogte verschillen. Hetzef-

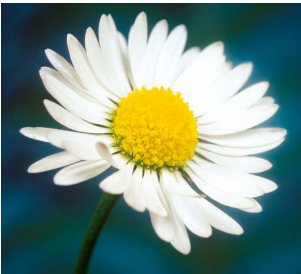

Boven: een radiaal symmetrische bloesem (bolderk).

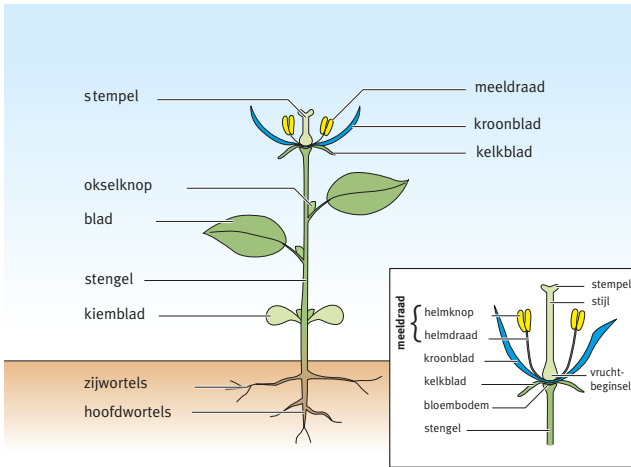
Links: de bloesem van het akkerviooltje is een goed voorbeeld voor een spiegelsymmetrische bloesem.

Linksonder: het bloemhoofdje van een madeliefje bestaat uit straal- en buisbloemen.

Rechtsonder: een soort vlinderbloem (bolderk).

Schema van de plantdelen en hun bloesem

de geldt voor de groeiplaats. Geurende en hoge sleutelbloemen bijvoorbeeld lijken weliswaar op elkaar, toch geeft de ene de voorkeur aan een eerder natte en minder lichte groeiplaats, en heeft de andere het liever droog en licht.

Let verder op de groeivorm en de bladeren. Groeit de plant recht omhoog of kruipt hij over de grond? Hoe is de vorm van de vertakkingen? Zijn de bladeren enkelvoudig of samengesteld, ovaal, langwerpig of pijlvormig? Staan de bladeren tegenover elkaar (tegenoverstaand), wisselen zij zich aan de stengel af (afwisselend) of zijn ze kranstandig, dat wil zeggen: zitten ze in een cirkel rondom de stengel? Liggen de bladeren alleen op de grond, bijvoorbeeld in een rozet, of zitten ze wat hoger aan de stengel, of op beide plaatsen? Is de bladrand gaaf, getand, gekarteld of handnervig?

Andere aanwijzingen levert de stengel, die rond, hoekig, gegroefd, hol enzovoort kan zijn. Let ook op een mogelijke beharing, een opvallende geur, de vruchten of de aanwezigheid van melksap. Zijn er uitlopers, ranken, doorns of andere bijzonderheden?

Behoedzame omgang met bloemen

Bent u er niet zeker van met welke soort u te maken hebt, wees dan vooral bij de verschillende schermbloemigen voorzichtig met het aanraken ervan. Deze soorten zijn niet eenvoudig uit elkaar te houden, en kunnen bij gevoelige personen soms sterke verbrandingen veroorzaken wanneer het plantensap met de huid in aanraking komt en zij zich daarna aan de zon blootstellen. Loop ook in een grote bocht om monnikskap heen, want het gif van deze plant kan zelfs door een intacte huid binnendringen.

Grote waterweegbree

Kenmerken Meerjarig. 30-100 cm. Bladeren tegenoverstaand, lancetachtig tot ovaal, toegespitst, rondvormige basis, gesteeld, meestal uit het water rijzend. **Bloesem in pluimen**, wit tot lichtroze.

Habitat Ondiep overstromde **oevers** van langzaam stromend water, vijvers en meren. Op natte, mineraalrijke grond.

Wetenswaardigheden De bloesems met de 3 witte kroonbladeren en 3 groene kelkbladeren zijn favoriet bij zweefvliegen. Ze openen zich alleen in de namiddag. De soorttoevoeging *plantago-aquatica* verwijst naar de gelijkenis van de bladeren met die van de weegbree (*Plantago*). De hele plant, maar vooral het sap, veroorzaakt huidirritaties.

Witte waterkers

Kenmerken Volhardende **waterplant**. 30-90 cm. Stengel hoekig, hol. Bladeren glanzend, ongepaard veerdelig. Bloesems in eindstandige, dichte trossen, wit, 4-delig. Peulen.

Habitat Koele, heldere **bronvijvers** en beken.

Wetenswaardigheden Waterkers heeft een pikante en enigszins bittere smaak en wordt veel gebruikt in de keuken, met name in soepen en salades. Bevat veel vitamine C, werkt urineafdrijvend, stimuleert de spijsvertering, verhoogt de galproductie en is zwak antibiotisch. Wordt als groente verbouwd en reageert zeer gevoelig op **watervervuiling**. Waterkers vormt aan de knop van de stengel wortels, en leeft deels volledig ondergedompeld.

Look-zonder-look

Kenmerken Tweejarig. 20-100 cm. Rechtstandig. Bladeren tegenoverstaand, **hartvormig**, grof getand. Bloesems in eindstandige, dichte trossen, wit, 4-delig. **Peulen** met 1 rij zwarte zaaadjes.

Habitat **Schaduwrijke bosranden** en -paden, heggen, bermen en ruigtes. Op klei-, humus- en mineraalrijke grond.

Wetenswaardigheden De bladeren van look-zonder-look ruiken bij het stukwrijven naar **knoflook** (*Allium sativum*), wat in de wetenschappelijke naam tot uiting komt. De jonge blaadjes zijn zeer geschikt om kwark, salades, vis enzovoort te kruiden. Jammer genoeg raken ze hun aroma bij het drogen kwijt. De bloesems lokken met hun onaangename geur veel zweefvliegen, bijen en muggen aan die dan ook verantwoordelijk zijn voor de bestuiving.

GROTE WATERWEEGBREE

WITTE WATERKERS

LOOK-ZONDER-LOOK

Herderstasje

Kenmerken Een- tot tweejarig. 2-70 cm. Wortelrozet van lancetachtige, veerspletige bladeren. Bloesems in verlengde *trosjes*, klein, wit, 4-delig. Vrucht 3-hoekig tot *hartvormig*.

Habitat Een *plantje dat vaak voorkomt* op velden, in ruigtes, bermen en wegranden. Op lichte groeiplaatsen op een mineraalrijke grond.

Wetenswaardigheden De grondsoorten waarop het herderstasje groeit, zijn rijk aan stikstof (*stikstofindicator*). De opvallende vruchten, die doen denken aan de leren tassen van middeleeuwse herders, verschijnen bijna het hele jaar door in grote hoeveelheden. De soort is een oude geneeskrachtige plant met een bloedstollende werking. Daarom wordt hij onder andere bij een bloedneus en overmatig bloedverlies bij menstruatie toegepast.

Witte krodde

Kenmerken Eenjarig. 10-30 cm. *Hoekige stengel*. Bladeren lang, smal, *pijlvormig*. Bloesems in eindstandige trossen, wit, 4-delig. Platte, bijna cirkelronde, aan de voorkant ingesneden vruchten.

Habitat Wijnbergen, *velden*, stortplaatsen en ruigtes. Meestal op vruchtbare, losse grond.

Wetenswaardigheden De plant ruikt bij het stukwrijven knoflookachtig. De vruchten, *peultjes* ter grootte van een eurocent, hebben een brede vleugelrand. Ze doen denken aan kleine munten. Witte krodde geldt als leemindicator.

Echt lepelblad

Kenmerken Tweejarig. Heester. 20-50 cm. Wortelrozet met *niervormige, lang gesteelde bladeren*. Stengelbladeren afwisselend, ongesteeld. Bloesems in *trossen*, wit, 4-delig.

Habitat Zoute, *brakke marslanden*, soms op verzilte binnenlandlocaties.

Wetenswaardigheden Als aanpassing aan de locatie slaat de plant zout en water op, wat de bladeren een vlezig uiterlijk verleent. Ze zijn wintergroen, bevatten veel vitamine C, bevorderen de spijsvertering en zijn urineafdrijvend. Ze werden vroeger gegeten door zeelieden ter voorkoming van scheurbuik, een ziekte die ontstaat door een vitamine C-tekort, en onder andere tanduitval, spieratrofie en uitputting veroorzaakt. De bloesems geuren heerlijk.

HERDERSTASJE, BLOEEMS

HERDERSTASJE, VRUCHTEN

WITTE KRODDE

ECHT LEPELBLAD